

3. Кан–Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 142с.
4. Коломинский Я.Л. Психология общения. – М.: Знание, 1974. – 96с.
5. Мудрик А.В. Коллектив. Общение. Личность: Сборник научных трудов.– М., 1983. – 149с.
6. Общение как педагогическая проблема: Сб. науч. тр./ Под ред. А.В. Мудрика. – М.: изд. АПН СССР, 1974. – 96с.

УДК:376-053.4-056.36:373.2.091

**ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО - ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ
ІЗ ПОМІРНОЮ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ У СПЕЦІАЛЬНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Тищенко Л.А.

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

У статті розглядаються питання організації корекційно-виховної роботи дітей з помірною розумовою відсталістю у спеціальному дошкільному навчальному закладі № 569 міста Києва.

В статье рассматриваются вопросы организации коррекционно-воспитательной работы детей с умеренной умственной отсталостью в специальном дошкольном учебном заведении № 569 города Киева.

The article deals with the organization of correctional and educational work with children with moderate mental retardation in a special preschool educational establishment № 569 Kyiv city.

Ключові слова: дошкільники з розумовою відсталістю, помірною розумовою відсталістю, корекційно-виховна робота.

Ключевые слова: дошкольники с умеренной умственной отсталостью, умеренная умственная отсталость, коррекционно-воспитательная работа.

Keywords: preschoolers with mental retardation, mild mental retardation, correctional and educational work.

Сучасні дошкільні навчальні заклади, реабілітаційні центри, центри лікувальної педагогіки, групи короткотривалого перебування дітей з психофізичними порушеннями є невід'ємною частиною державної спеціальної освітньої системи, в яких здійснюються комплексний психолого-медико- педагогічний супровід дітей з помірною розумовою відсталістю. Одним із актуальних питань є розробка нових організаційних форм і змісту педагогічної роботи з дітьми, які раніше не отримували ранню педагогічну корекцію. Саме до такої категорії належать діти з помірною розумовою відсталістю.

Дослідженнями науковців (А.І.Долженко, Г.М.Дульнев, А.А.Ереміна, С.Д.Забрамна, Т.Н.Ісаєва, М.І.Кузьмицька, А.В.Маллер, Г.В.Цикото, О.В.Гаврилов, Н.М.Стаденко та ін.) виділено основні напрями корекційно-виховної роботи з дітьми із помірною розумовою відсталістю, зокрема:

- зміцнення та охорона здоров'я, фізичний розвиток дитини;
- формування і розвиток навичок самообслуговування, соціальної поведінки;
- формування комунікативної та когнітивної функції мови;
- розширення соціальної взаємодії з метою формування соціальної поведінки;
- формування знань про навколишнє середовище;
- формування елементарних математичних навичок
- розвиток творчості засобами образотворчого, театралізованого, музичного виховання;
- розвиток пізнавальних процесів засобами провідних видів діяльності.

Визначені напрями навчання та виховання розумово відсталих дошкільників сприятимуть успішній соціалізації дітей, оптимальному психофізичному їх розвитку в цілому.

Корекційно-виховна робота у спеціальному дошкільному закладі для дітей з вадами розумового розвитку №569 міста Києва проводиться відповідно затвердженій Міністерством освіти і науки України «Програми розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю», що включає наступні розділи: "Фізичне виховання та основи здоров'я", "Формування соціальних навичок", "Ігрова діяльність", "Сенсорне виховання", "Ознайомлення з навколишнім", "Формування елементарних математичних уявлень", "Мовленнєвий розвиток", "Трудове виховання", "Образотворча діяльність", "Конструювання", "Музичне виховання та ритміка". Навчання розраховане на 4-річний термін для дітей віком від 3-4 до 7-8 років. Дана програма зорієнтована на розвиток дітей з легкою та помірною розумовою відсталістю. Терміни та зміст засвоєння освітньої програми дітьми з помірною розумовою відсталістю визначаються індивідуальними можливостями конкретної дитини. У перші два роки навчання особлива увага приділяється формуванню культурно-гігієнічних навичок та навчання самообслуговування.

Розпорядок корекційних заходів встановлено з урахуванням підвищеної стомлюваності і низького рівня продуктивності вихованців. В основі педагогічної роботи з дітьми, що мають помірну розумову відсталість, лежать як загальнодидактичні, так і спеціальні принципи: індивідуального підходу, доступності змісту, особистісного орієнтованого навчання та корекційно-розвивального впливу.

У процесі корекційно-виховної роботи з дітьми даної категорії насамперед має велике значення виховання соціальної поведінки, формування навичок взаємодії з дорослим, розвиток у дошкільників мовлення та базових навичок самообслуговування. Окрім того корекційна спрямованість навчання забезпечується використанням тематичного

планування на різних навчально-виховних заняттях. Наприклад: тема „Овочі„ вивчається на заняттях з ознайомлення з навколишнім, розвитку мовлення, сенсорного виховання, образотворчої діяльності, трудового виховання. Такий підхід дозволяє закріплювати вихованцями знання, уміння та навички, підвищує мотивацію до опанування базових знань про навколишній світ, сприяє ефективнішому запам'ятовуванню навчального матеріалу.

На заняттях та у повсякденному житті дітей привчають до дисципліни, загальноприйнятих норм поведінки, адекватної реакції на певні навчальні та побутові ситуації. Постійне виконання відповідних правил поведінки стають для дітей потребою, звичкою.

Особливу роль у процесі розвитку особистісних якостей дитини з помірно розумовою відсталістю відіграє формування навичок самообслуговування на заняттях з трудового виховання. У практичній діяльності діти вчать бути сумлінними, набувають навичок колективної співпраці, здатності працювати в колективі, що дуже важливо для подальшої соціальної адаптації у суспільство. На прикладі близьких дітям життєвих ситуацій виховується соціальна поведінка, виробляються позитивні звички, що сприяє підготовці дошкільників до трудової діяльності.

Особлива увага в процесі навчання та виховання дітей з помірно розумовою відсталістю приділяється формуванню практичної діяльності на наочній основі. Діти з помірно розумовою відсталістю можуть сприймати навчальний матеріал за умови використання наочних опор та індивідуальної допомоги педагога.

Наочні засоби широко використовуються також при вивченні дітьми прийомів елементарного рахунку. Наприклад, щоб сформувати у дошкільників уявлення про число, педагог використовує ряд однакових предметів (кубиків, рахункових паличок і т.д.). Практично впродовж усіх років навчання формуються елементарні математичні уявлення у дітей лише на конкретному матеріалі. Це обумовлено тим, що у дітей з помірно розумовою відсталістю має місце значне недорозвинення усіх пізнавальних процесів.

Наочність і безпосередня діяльність з предметами займають провідне місце в процесі всього навчання дітей з помірно розумовою відсталістю. Через недорозвинення регулюючої функції мови дітям важко зрозуміти словесні вказівки педагогів. Вихователі демонструють та виконують завдання спільно із своїми вихованцями.

У спеціальному дошкільному закладі всі заняття проводяться з урахуванням рівня психофізичного розвитку кожної дитини, реалізуючи принципи індивідуального та диференційованого підходу. Розвиток пізнавальних процесів вихованців здійснюється усіма фахівцями дошкільного закладу: вихователем, вчителем-дефектологом, музичним керівником, вчителем-логопедом, практичним психологом, вихователем з фізичного виховання. Одним із найважливіших принципів корекційно-виховної роботи є принцип практичної спрямованості навчання. Зокрема педагоги готують дітей до опанування навичок самообслуговування, культури поведінки, засвоєння сенсорних еталонів у процесі предметно-практичної діяльності та у повсякденному житті.

На заняттях з формування навичок самообслуговування завдяки спеціально створеним ситуаціям діти навчаються необхідним побутовим вмінням, опановують загальноприйнятими нормами поведінки. Для цього педагогами використовуються сюжетно-рольові ігри: „В гостях у ляльки“, „На прогулянку“, „Попрасуємо білизну“, „День народження“ тощо. Формуючи у дітей адекватну поведінку, навички самообслуговування, вихователі використовують бесіди, дидактичні ігри та вправи, що в цілому сприяє формуванню життєво необхідних знань, умінь та навичок, необхідних для розвитку елементарної трудової діяльності.

Особливістю фізичного виховання дошкільників з помірно розумовою відсталістю є реалізація загальних та корекційних блоків завдань. На заняттях включаються фізичні вправи, спрямовані на розвиток усіх основних рухів (ходьба, біг, стрибки, лазіння, повзання, метання), а також корекційно-розвивальні вправи для подолання порушень координації рухів, зорового контролю, моторної незграбності, слабкості переключення з одного руху на інший, недоліків рухової пам'яті. На заняттях з фізичного виховання використовуються рольові, театралізовані ігри, що допомагає дітям з помірно розумовою відсталістю поступово опановувати навички виразності рухів, діяти з різноманітними предметами.

На заняттях з розвитку мовлення вихованців спонукають до спілкування з дорослими та однолітками, збагачують активний та пасивний словник на основі розширення уявлень про предмети та явища навколишньої дійсності, розвивають зв'язне мовлення.

Метою занять з ознайомлення з навколишнім є формування у дітей з помірно розумовою відсталістю цілісного сприйняття та уявлення предметів і явищ навколишньої дійсності. У дітей формують знання про предмети навколишнього світу, зацікавлене ставлення до вивчення природи; вчать спостерігати, виділяти предмет, порівнювати, знайомлять з побутовими предметами, формують в цілому уявлення про навколишнє.

Корекційна спрямованість занять з образотворчої діяльності полягає у розвитку емоційної, сенсорної сфери, удосконаленню пізнавальних процесів, розвитку графічних навичок, зорово-моторної координації, дрібної моторики, формуванні естетичного смаку.

Отже, корекційна спрямованість занять з усіх провідних напрямів роботи у спеціальному дошкільному закладі для дітей з вадами розумового розвитку є обов'язковою умовою в роботі кожного педагога. Працюючи за «Програмою розвитку дитини дошкільного віку з розумовою відсталістю», що враховує сучасні досягнення спеціальної психології та корекційної педагогіки, педагоги закладу визначають шляхи і засоби здійснення наступності в роботі всієї команди фахівців у вирішенні виховних, освітніх та корекційних завдань. Однак аналіз практичного досвіду свідчить про необхідність диференційованого програмно-методичного забезпечення освітнього процесу дітей з помірно розумовою відсталістю, спрямованого на розвиток соціальних навичок, рухову адаптацію, формування комунікативних умінь, елементарних навичок самообслуговування, удосконалення емоційно-вольової сфери та пізнавальної процесів засобами ігрової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дульнев Г.М. Актуальные вопросы работы с глубоко отсталыми детьми // Обучение и воспитание умственно отсталых детей. – М.: 1960. - 227с.
2. Забрамная С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей. - М.: Просвещение,- 1995.- С. 5-18.
3. Исаев Д.Н. Умственная отсталость у детей и подростков // Издательство Спб.: Речь, 2003. - 391с.
4. Маллер А.Р., Цикото Г.В. Воспитание и обучение детей с тяжелой интеллектуальной недостаточностью // учебн. пособие для студ. пед. учеб. заведений. - М.: Издательский центр «Академия», 2003. - 208с.
5. Програма розвитку дітей дошкільного віку дітей з розумовою відсталістю. - К., -2013. <http://www.mon.gov.ua>

УДК: 376-056.36-053.5

ЧИННИКИ ПОРУШЕННЯ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ужченко І.Ю.

кандидат психологічних наук, доцент
Інститут педагогіки та психології
ЛНУ імені Тараса Шевченка

Наукова стаття розкриває питання психологічної характеристики чинників порушення цілепокладання в навчальній діяльності в молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Научная статья раскрывает вопросы психологической характеристики факторов нарушения целеполагания в учебной деятельности у младших школьников с задержкой психического развития.

The scientific article exposes the questions of psychological description of factors of violation of teleologism in educational activity for junior schoolchildren with special needs.

Ключові слова: цілепокладання, цілі, мотиваційна сфера, психічні процеси, діти із затримкою психічного розвитку.

Ключевые слова: целеполагание, цели, мотивационная сфера, психические процессы, дети с задержкой психического развития.

Keywords: teleologism, aims, motivational sphere, psychical processes, children with special needs.

Найактуальнішою проблемою сучасної школи є розвиток пізнавальної активності, творчих можливостей і формування прагнень учнів до самоосвіти. Основою розвитку школярів є навчальна діяльність (В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін), головною метою якої є забезпечення умов для перетворення дитини на суб'єкта, зацікавленого в змінах і здатного до них. У формуванні дитини як суб'єкта навчальної діяльності особливе місце посідає здатність приймати й самостійно ставити навчальні цілі, намічати шляхи їх досягнення й реалізації (А.К. Маркова, Н.В. Нижегородцева, Н.В. Репкіна).

Вирішальна роль в організації навчального процесу належить діяльності вчителя з переведення цілей освіти в конкретні навчальні цілі уроку, в навчальні завдання, які б були зрозумілі і прийняті школярами, стали їх власними цілями, а їх досягнення було б особистісно значущим. Таким чином, цілепокладання виступає найважливішим компонентом навчальної діяльності, який безпосередньо впливає на формування у школярів уміння вчитися й на розвиток їхньої самостійності. Формування цілепокладання на сьогодні є найбільш складною частиною діяльності вчителя під час роботи з молодшими школярами із затримкою психічного розвитку (ЗПР). У сучасних умовах розвитку навчання дітей цієї категорії необхідно вчити молодших школярів самих ставити мету і вміти її реалізовувати в процесі навчання.

Потрібно відзначити, що в цілому проблема мети й цілепокладання є методологічно важливою, актуальною в психології (О.М. Леонтьев, С.Л. Рубінштейн, Б.Ф. Ломов, О.К. Тихомиров). У загальнопсихологічному плані вона досліджується здебільшого на матеріалі інтелектуальної діяльності людини (О.К. Тихомиров, Д.Б. Богоявленська, В.Н. Пушкін та ін.). Найбільш розгорнутими є дослідження під керівництвом О.К. Тихомирова – вивчення мотиваційно-смислової регуляції цілепокладання, внутрішніх механізмів і видів цілепокладання в різних видах діяльності (Н.Б. Березанська, Т.Г. Богданова, В.Е. Ключко, В.А. Терехов, І.А. Васильєв, Р.Р. Бибрих, Е.Д. Телегіна, Т.Г. Волкова, В.В. Знаков). Вивчення цілепокладання в дитячій психології, у тому числі онтогенез цілепокладання, представлено в роботах О.В. Запорожця, Я.З. Неверович, Л.С. Славіної, Л.Г. Лисюк. У педагогічній психології роботи присвячені вивченню навчальних завдань, їхньої структури, особливостей їхнього прийняття учнями (Т.В. Дорохіна, Р.Е. Таращанська, Е.І. Машбиц, А.Е. Самойлов). У патопсихології відомі дослідження цілепокладання Б.В. Зейгарник, Б.С. Братуся, В.В. Миколаєва, М.М. Коченова. У зарубіжній психології вивчаються переважно когнітивні аспекти мети, її зв'язок із свідомістю й самосвідомістю, самооцінкою, цілепокладання як вибір мети (Д. Міллер, Е. Галантер, К. Прибрам, Е. Толмен, К. Левін, Ф. Хоппе).

Однак автори майже всіх зазначених досліджень торкалися шляхів і засобів формування цілепокладання дітей з типовим розвитком. Стосовно молодших школярів із ЗПР лише констатований той факт, що позитивна мотивація діяльності як передумова цілепокладання сприяє продуктивнішій працездатності, виявам наполегливості й самостійності в роботі,